

การพัฒนาจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ณัฐกฤต ชัยอริยเมธี

Natthakit Chairiyamethee

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Natthakit.c@rbu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการพัฒนาจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี แร่งจูงใจในการทำกิจกรรมจิตอาสาของนักศึกษา และการสนับสนุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตอาสา ลักษณะการทำกิจกรรมจิตอาสาและผลจากการทำกิจกรรมจิตอาสา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จำนวน ๑๐ คน วิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม และจากแบบสัมภาษณ์

ผลการศึกษา พบว่า (๑) จิตอาสา เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นซึ่งเกิดจากความสงสาร เห็นอกเห็นใจ เมื่อพบเห็นผู้อื่นเดือดร้อนหรือช่วยเหลือสังคมส่วนรวมด้วยความเต็มใจ สมัยครใจที่จะกระทำโดยไม่หวังผลตอบแทน (๒) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ได้แก่ ปัจจัยภายในตัวบุคคล ประกอบด้วย การรับรู้ความสามารถของตนเอง แร่งจูงใจในการทำกิจกรรมจิตอาสา และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม และการมีต้นแบบที่ก่อให้เกิดแร่งจูงใจในการทำกิจกรรมจิตอาสา (๓) ลักษณะการทำกิจกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีนั้น สามารถแบ่งเป็นประเภทการทำกิจกรรมจิตอาสาได้ ๒ ประเภท ประเภทแรก คือกิจกรรมจิตอาสาที่เป็นการช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาส และประเภทที่สอง คือกิจกรรมจิตอาสาที่เป็นการทำประโยชน์ ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น และ (๔) ผลจากการทำกิจกรรมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ได้แก่ ผลต่อตนเอง คือนักศึกษามีความภาคภูมิใจในความเป็นบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ประพฤติเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย มีความเป็นผู้นำสามารถพัฒนาตนเองได้ และการได้รับความรู้ใหม่ๆ ผลต่อผู้อื่น คือทำให้ผู้อื่นมีความสุขและได้รับการช่วยเหลือ อีกทั้งก่อให้เกิดแร่งจูงใจในการทำหน้าที่จิตอาสาและเป็นต้นแบบให้กับจิตอาสารุ่นต่อไปในภายภาคหน้าอีกด้วย

คำสำคัญ: จิตอาสา, การพัฒนาจิตอาสา, นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

THE DEVELOPMENT OF VOLUNTEERISM AMONG RAMBHAH BARNI RAJABHAT UNIVERSITY STUDENTS

Natthakit Chaiariyamethee
Rambhai Barni Rajabhat University
Natthakit.c@rbru.ac.th

ABSTRACT

This article has the objective to study the development of volunteerism among Rambhai Barni Rajabhat University students, the students' motivation of volunteer activities, the support of Rambhai Barni Rajabhat University and the factors related to volunteering such as characteristics and results from volunteer activities. The key informant were 10 Rambhai Barni Rajabhat University students. Data were analyzed through group discussions and the interview.

The results showed that (1) Volunteerism is helping others with compassion and sympathy when seeing others in trouble or willingly helping society. (2) Factors related to the volunteerism of Rambhai Barni Rajabhat University students are inter-personal factors consisting of self-efficacy perception and their motivations in volunteering and external factors such as social support as well as the good model in volunteering. (3) the nature of volunteer activities of Rambhai Barni Rajabhat University students can be divided into two types – the first one is to help those who are in need and the second one is the local volunteering. And (4) the effects of volunteering by Rambhai Barni Rajabhat University students are – the effect on themselves of being proud as the graduates of Rambhai Barni Rajabhat University, as a good citizen according to the democratic way with the strong leadership to develop themselves with new knowledge. The effect on others is to help and make the them happy; moreover, they hope to be a motivation and a good model for the next generation of volunteer workers in the future.

Keyword: Volunteer Mind, Development of Volunteer Spirit, Students of Rambhai Barni Rajabhat University

บทนำ

ในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่มนุษย์ได้คิดค้น ที่มีศักยภาพมากขึ้น ส่งผลโดยตรงกับประเทศไทยที่ต้องพยายามเร่งรัดการพัฒนาประเทศให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ผลจากการพัฒนาทำให้เจริญทางด้านวัตถุ แต่ยังขาดการพัฒนาจิตใจของคน ทำให้วิถีชีวิตของคนในสังคมมีแต่การแข่งขัน มีความนิยมทางด้านวัตถุสูง เกิดการเอาเปรียบเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ห่วงแต่ประโยชน์ส่วนตนจนลืมการคำนึงถึงส่วนรวม ขาดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่าในสถานการณ์ของเด็กและเยาวชนปัจจุบันพบว่ามีปัญหาในเรื่องของความรุนแรง การตั้งครรภก่อนวัยอันควร ยาเสพติด โรคซึมเศร้า ติดเกมส์ และปัญหาการฆ่าตัวตาย จากปัญหาดังกล่าวทำให้เกิดภาวะขาดสมดุลทั้งทางจิตใจและวัตถุ การมีพฤติกรรมจิตสธารณะหรือจิตอาสา ลดน้อยลงทุกวันทำให้เด็กและเยาวชนไม่มีภูมิคุ้มกันในการเลือกตัดสินใจดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนจึงได้ร่วมกันคิดนโยบายพัฒนาเด็กและเยาวชนในด้านการส่งเสริมพฤติกรรมจิตสธารณะซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการขัดเกลาเด็กและเยาวชน เพื่อให้ปัญหาดังกล่าวลดน้อยลง (ประพันธ์ ศุภษร และคณะ ๒๕๕๕)

เมื่อต้นปี ๒๕๖๓ การระบาดของโรคไวรัสโคโรนา-๑๙ มีผลกระทบอย่างรุนแรงทุกภาคส่วน แม้จะเริ่มที่ทวีปเอเชียแต่ก็ได้กระจายไปทั่วโลกภายใน ๒-๓ เดือนเท่านั้น ขณะนี้โรคไวรัสโคโรนา-๑๙ ก็ยังระบาดอยู่ อาจจะมีบางช่วงที่ลดลง แต่ก็ยังระบาดและน่ากลัวอยู่ มีนักวิชาการด้านการระบาดวิทยาให้ความเห็นว่า การที่ประเทศหนึ่งจะควบคุมการระบาดได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย ๓ ประการ คือ ๑. นโยบายยุทธศาสตร์ระดับรัฐ ซึ่งต้องกำหนดบนรากฐานของวิทยาศาสตร์และข้อมูลความจริงจึงจะได้ผล ๒. ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการแพทย์และสาธารณสุขของประเทศนั้นๆ ๓. ประชาชนได้รับความรู้และมีศรัทธาต่อนโยบายและยุทธศาสตร์ของรัฐ และเชื่อมั่นในระบบการแพทย์และสาธารณสุขของตน วินัยและการปฏิบัติของประชาชนทั้งประเทศคือปัจจัยสำคัญที่สุด ที่จะควบคุมการระบาดไว้ได้อย่างดีหรือไม่ ปัจจุบันประเทศต่างๆ ที่ได้ควบคุมการระบาดในระดับหนึ่ง หากมองย้อนประวัติศาสตร์มนุษยชาติโดยเฉพาะในช่วง ๒-๓ ร้อยปีหลังนี้ เราอาจวิเคราะห์ได้ว่าเหตุการณ์สำคัญของโลกได้ทำให้มนุษย์ต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต มากบ้าง น้อยบ้าง ถือเป็นบทเรียนที่สำคัญ ที่มนุษย์จะต้องเฝ้าสังเกตการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งที่เกิดโดยธรรมชาติ และที่เกิดจากฝีมือของมนุษย์เอง หากเราวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่มีเหตุการณ์ที่ทำให้คน ต้องปรับตัวมากได้แก่ สงครามโลกและสงครามกลางเมือง โรคระบาด การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ก็น่าคิดว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง มักเกิดจากเหตุปัจจัยหลายปัจจัยร่วมกัน คนจะปรับเปลี่ยนได้มากหรือน้อย ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ หรือกลุ่มประเทศย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถในการเรียนรู้ ธรรมชาติ และผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงนั้น รวมทั้งศักยภาพที่จะทำให้คนเปลี่ยนแปลงได้ด้วย ในช่วง ๑๐-๒๐ ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของโลกหลายปัจจัยด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจการค้า และด้านสังคมวัฒนธรรม รัฐบาลและประชาชนต่างช่วยกัน มองไปข้างหน้า และกำหนดยุทธศาสตร์ที่สำคัญหลายด้านด้วยกัน (สุวิทย์ เมษินทรีย์ ๒๕๖๓)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจการเมืองการปกครองท้องถิ่นและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยกล่าวว่า กลไกที่จะทำให้คนพัฒนา คือ ระบบการศึกษา ฉะนั้นจึงมีการกล่าวถึง “จิตสธารณะ” หรือ “จิตสำนึกสธารณะ” มากขึ้น โดยเฉพาะองค์การสหประชาชาติได้ร่วมมือกับประเทศต่างๆ แล้วกำหนดปี ๒๕๔๔ เป็นปีอาสาสมัครสากล (International Year of Volunteer) หรือที่รู้จักว่า “IVV ๒๐๐๑” จึงก่อให้เกิดการตื่นตัวไปทั่วโลก รวมถึง

ประเทศไทยด้วย งบประมาณให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) ได้กล่าวถึง การมีจิตสำนึกสาธารณะไว้ชัดเจนเกี่ยวกับคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์อันจะนำมาสู่การพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม และ การเมืองให้ดีขึ้น โดยทั้งนี้ได้เชื่อมโยงไปถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๔) เป็นแผนที่กำหนดทิศทาง แนวทาง กลยุทธ์การพัฒนาประเทศภายใต้การนำ คุณธรรมมาเป็นขับเคลื่อนกิจกรรม พัฒนาบ้านเมืองในทุกขั้นตอน โดยระบุไว้แล้วในวิสัยทัศน์ประเทศไทยว่า “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน คนไทยมีคุณธรรมนำความรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยุคใหม่ ชุมชนเข้มแข็ง สังคม สันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม” (สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา, ๒๕๔๙: ๖๓) นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ (มาตราที่ ๖) กำหนดลักษณะคนไทยที่พึง ประสงค์ไว้ดังนี้ การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้มีคุณธรรม และจริยธรรม เช่น มี พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีวินัย ความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีเหตุผล รู้หน้าที่ ซื่อสัตย์ ขยัน ประหยัด มีจิตใจ ประชาธิปไตย เคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น เสียสละ รักษาสิ่งแวดล้อม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ สุข รวมถึงกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๑ และ นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้ตระหนักความสำคัญของนโยบายเร่งรัดการปฏิรูป การศึกษา โดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยง ความร่วมมือของสถาบันครอบครัว/ชุมชน สถาบันศาสนา และ สถาบันการศึกษา โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชนให้เป็นคนดีมีความรู้อยู่ดีมีสุข โดยเห็นว่าสิ่งที่ควรเร่งปลูกฝัง คือ คุณธรรมพื้นฐาน ๘ ประการ ได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคีและมีวินัย (สำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา, ๒๕๕๒: ๑)

จิตอาสาสาธารณะ/จิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) คำว่า “จิตอาสาสาธารณะ” หรือ “จิตสำนึกสาธารณะ” (Public Consciousness) เป็นคำศัพท์ใหม่ในทางสังคมศาสตร์ซึ่งกำลังได้รับความสนใจ จากแวดวงนักวิชาการพัฒนาอย่างกว้างขวางในทางปฏิบัติ เมื่อกล่าวถึงคำว่า “จิตอาสาสาธารณะ” หรือ อาจจะเป็นคำอื่นๆ เช่น “จิตอาสา” “จิตสำนึกเพื่อสังคม” “จิตสำนึก เพื่อส่วนรวม ” “จิตสำนึกเพื่อมวลชน” คำเหล่านี้ล้วนมีความหมายที่ใกล้เคียงกันมากขึ้นอยู่กับผู้ใช้ว่าเป็นคนกลุ่มไหน ซึ่งอาจแยกย่อยออกไปตาม ความสนใจเฉพาะกลุ่ม เช่น จิตสำนึกทางการเมืองในการสร้างประชาธิปไตย ให้เกิดขึ้นในสังคม จิตสำนึกด้าน สิ่งแวดล้อมของเยาวชนในชุมชนท้องถิ่นหรือจิตสำนึกทางสังคมเช่นการพัฒนาชุมชนหรือช่วยเหลือคนยากไร้ (อริสา สุขสม: ๒๕๕๓)

ราชบัณฑิตสถาน (๒๕๔๖) ให้ความหมายจิตสำนึกทางสังคมหรือจิตสำนึกสาธารณะ คือ การตระหนัก รู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือการคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติได้ให้ความหมาย จิตสาธารณะว่า เป็นการรู้จักเอาใจใส่ เป็นธุระ และเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อชาติ (นวรินทร์ตา ก้อนทอง, ๒๕๕๐) จิตสาธารณะ เป็น ลักษณะสำคัญของการเป็นพลเมืองดีของประเทศเพราะบุคคลที่มีจิตสาธารณะจะเป็นผู้ที่ตระหนักในหน้าที่ และความรับผิดชอบที่ต้องดูแลรักษาทรัพย์สินส่วนรวมของสังคม และตระหนักในสิทธิของตนเองไม่ล่วงล้ำ สิทธิของผู้อื่น ในภาวะวิกฤตสังคมไทยในปัจจุบัน ที่คนส่วนใหญ่มักตั้งรตนต่อสู้อัตนเอง ไม่สนใจว่าจะเกิด อะไรขึ้นกับส่วนรวม สิ่งที่เป็นของส่วนรวม เช่น สวนสาธารณะ ตู้โทรศัพท์ น้ำประปาสาธารณะ ไฟฟ้า ถนน ฯลฯ จะหาผู้ดูแล รักษาได้ยาก ทุกคนรู้จักแต่ใช้เพื่อประโยชน์ของตนเองเท่านั้น ถ้าทุกคนยังนิ่งเฉยขาดจิต สาธารณะต่อประเทศเช่นนี้ วันหนึ่งประเทศชาติคงไม่เหลืออะไร ฉะนั้นทุกคนควรร่วมมือกันปลูกฝังจิต สาธารณะให้บุคคลในชาติโดยเฉพาะในเด็กเพราะเป็นวัยที่ผู้ใหญ่สามารถปลูกฝังลักษณะดีงามให้เกิดขึ้นได้ง่าย กว่าวัยผู้ใหญ่ (ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร, ๒๕๔๗) กนิษฐา นิตินันพัฒนา (๒๕๔๑: ๘) ได้ให้ความหมายของ

จิตสำนึกสาธารณะว่าเป็นคำเดียว กับคำว่าจิตสำนึกทางสังคม หมายถึง การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (๒๕๔๒: ๑๔) ได้ให้ความหมายของ จิตสำนึกสาธารณะ ว่า หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัด และ มีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

หลุทัย อาจปฐ (๒๕๔๔) ให้ความหมายจิตสำนึกสาธารณะ คือ ความตระหนักของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคมต้องการเข้าไปแก้วิกฤตการณ์โดยรับรู้ ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบ สำนึกถึงพลังของตนว่า สามารถร่วมแก้ปัญหาได้และลงมือกระทำ เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาาร่วมกันกับคนในสังคม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (๒๕๔๓: ๑๗) ได้ให้ความหมายของจิตสาธารณะว่า หมายถึง ความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่น หรือสังคม พยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจัง และมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง

ณัฐชากร ศรีบริบูรณ์ (๒๕๕๐: ๒๐) ได้ให้ความหมายของจิตสาธารณะว่า หมายถึง การกระทำของบุคคลที่มีความปรารถนาและตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ด้วยการดูแล เอาใจใส่ และมีส่วนร่วมในการอาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

โดยสรุปจิตสาธารณะ/จิตอาสาสาธารณะ/จิตอาสา หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลที่เกิดขึ้นโดย ความสมัครใจ ปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ไขปัญหาก่อขึ้นในสังคม และตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม มีสำนึกในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงามด้วยการเอาใจใส่ดูแล เป็นธุระ ปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคม ต้องการแก้ไขปัญหาก่อขึ้นของสังคมด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

หลักสังคหวัตถุ ๔

หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นสัจธรรม ที่ผู้ปฏิบัติตามทุกคนย่อมสามารถ รู้แจ้งเห็นจริงได้ด้วยตัวเอง และทำให้ผู้ปฏิบัติพันทุกข์ เข้าถึงความสุขและความบริสุทธิ์ภายในได้จริง ธรรมของพระพุทธองค์เป็นความรู้อันบริสุทธิ์ เป็นธรรมโอสถนนานเอกที่สามารถเยียวยาจิตใจของมวลมนุษยชาติให้หลุดพ้นจากความโลภ ความโกรธ ความหลง เพราะเมื่อใจปราศจากสิ่งเหล่านี้ ใจย่อมสะอาดบริสุทธิ์ มีอานุภาพและเกิดเป็นความเมตตา กรุณา ปราณี มีแต่ความรักความปรารถนาดีต่อกัน ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ใน สังคหวัตถุ ว่า

ทานญ จ เปยวชชนญ จ อตถจจริยา จ

ยา อิธ สมานตตวา ธมเมสุ ตตถ ยถาวรี

การให้ทาน การพูดจาไพเราะ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ในโลกนี้

ความเป็นผู้มีตนสม่าเสมอ ในธรรมทั้งหลายนั้น ตามสมควร (อง. จตฺตก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๓๗)

สังคหวัตถุ ๔ ซึ่งเป็นคุณธรรมที่ยึดเหนี่ยวใจและประสานใจของกลุ่มคนให้เกิดความสามัคคีประกอบด้วย ๑. ทาน คือ การให้ การแบ่งปันในรูปสิ่งของหรือความรู้

๒. ปิยวาจา คือ การใช้คำพูดสุภาพ อ่อนหวาน ก่อให้เกิดไมตรี

๓. อตถจจริยา คือ การชวนชววยประพฤติตน บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์เพื่อผู้อื่น

๔. สมานตตวา คือ การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์และสภาพแวดล้อม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ปยุตฺโต.ป.อ), ๒๕๔๕ : ๑๔๓)

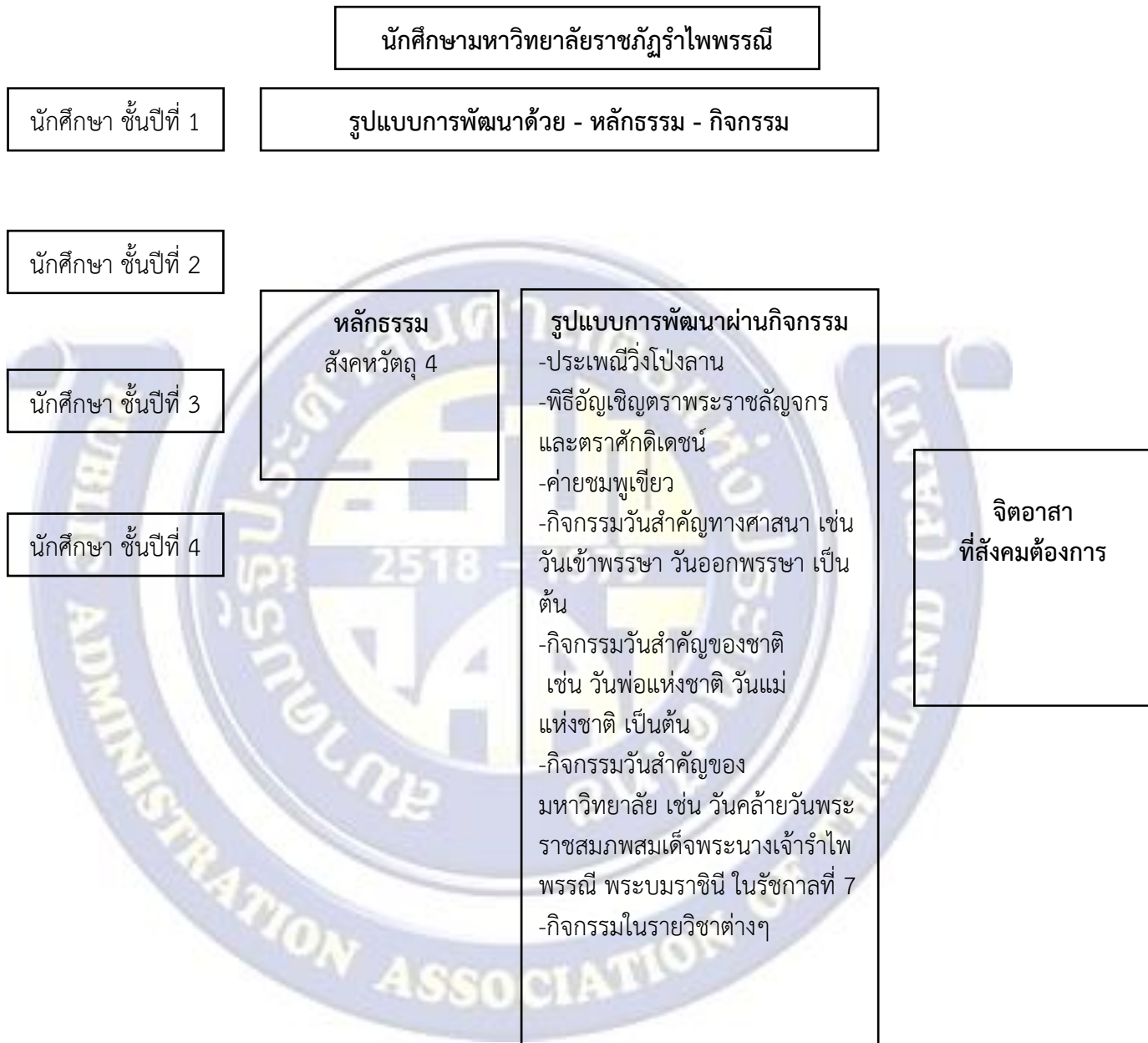
สังคหวัตถุ หมายถึง สังคหผละ แปลว่า กำลังแห่งการสงเคราะห์ หรือมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งเป็นธรรมที่สำคัญมาก สำหรับนักบริหาร ผู้ทำงานสำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ถ้านักบริหารบกพร่องเรื่องมนุษยสัมพันธ์ ก็จะไม่มีคนมาช่วยงาน เมื่อไม่มีใครมาช่วยงานเขาก็จะเป็นนักบริหารไม่ได้ พระพุทธเจ้าทรงสอนหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์ไว้เรียกว่า สังคหวัตถุ หมายถึง วิธีผูกใจคน พระพุทธเจ้าตรัสว่า “รถม้าแล่นไปได้ เพราะมีลี้มสลักคอย ตรึงส่วนประกอบต่างๆ ของ รถม้าเข้าด้วยกัน ฉันท ไต คนในสังคัมก็ ฉันทนั้น” คือทำหน้าที่เป็นกาวใจเชื่อมประสานคนทั้งหลายเข้าด้วยกัน ลี้มสลักดังกล่าวนี้คือ สังคหวัตถุ นักบริหารจะสามารถผูกใจเพื่อนร่วมงาน และ ผู้ใต้บังคับบัญชาไว้ได้ ถ้ามีสังคหวัตถุ ๔ ประการ หลักคำสอนเกี่ยวกับ สังคหวัตถุ ๔ คือ หลักการสงเคราะห์ หรือเรื่องการสงเคราะห์กับช่วยเหลือกันและกัน มีลักษณะพฤติกรรมที่รู้จักแบ่งปัน รู้จักการให้ เสียสละ ยินดีใน ความสุขของผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไกล่เกลี่ยความแตกแยกในหมู่คณะ บำเพ็ญประโยชน์ ต่อส่วนรวม ไม่นำเอาผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตัวเอง ซึ่งประกอบด้วย

๑. ทาน คือ การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน พระพุทธเจ้ามุ่งที่ธรรมทานมากกว่า อามิสทาน ธรรมทาน ให้การช่วยเหลือแนะนำ ในสิ่งที่ดีมีประโยชน์ ซึ่งช่องทางให้บุคคลสามารถแก้ปัญหาให้ลุ่ลวงไปได้ด้วยตนเอง

๒. ปิยวาจา คือ การพูดจาน่ารักนิยมนับถือ ทรงเน้นว่าต้องเป็นถ้อยคำไพเราะ อ่อนหวาน ที่ประกอบด้วยสัจจะ คือ ความจริงใจ และต้องเกิดประโยชน์แก่ผู้เจรจาด้วย

๓. อัตถจริยา คือ การชวนช่วยประพฤติดน การบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งหมายถึง การประพฤติปฏิบัติตน ให้เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น พระพุทธเจ้าเน้นที่ โลกัตถะกิริยา คือ การทำความคุณประโยชน์ให้แก่บุคคลในวงกว้าง ไม่จำกัดเฉพาะตนเอง และญาติเท่านั้น

๔. สมานัตตตา คือ มีตนเสมอ การรู้จักปรับตัวกับผู้อื่น ร่วมสุขร่วมทุกข์กันได้ เสมอต้นเสมอปลาย (พุทธทาสภิกขุ, ๒๕๒๕: ๓๙๕)

บทสรุป

สรุป ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ได้แก่ ปัจจัยภายในตนเอง ประกอบด้วย การรับรู้ความสามารถและสมรรถนะของตนเองจากการที่นักศึกษาได้ร่วมกิจกรรมจิตอาสาต่างๆ ของมหาวิทยาลัย เช่นกิจกรรมในรายวิชาต่างๆ มีกิจกรรมในรายวิชา ศาสตร์ พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน และ รายวิชาจิตอาสากับการพัฒนาท้องถิ่น เป็นต้น ด้วยกิจกรรมต่างๆทำให้นักศึกษาเชื่อและมีความรับรู้ความสามารถของตนเอง นอกจากนี้ นักศึกษามีการกระทำจิตอาสา ด้วยความสามารถอีกอย่างหนึ่งคือ แรงจูงใจ แรงจูงใจเป็นสิ่งผลักดันให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาต่างๆ โดยแรงจูงใจนี้ทำให้นักศึกษาปรารถนาที่จะช่วยเหลือผู้อื่น และต้องการที่จะประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

อีกด้วย และที่สำคัญการช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนนี้ เป็นการประพฤติธรรมอย่างหนึ่ง ขึ้นชื่อว่าได้ประพฤติตนเป็นคนดี ในหลักของพุทธศาสนา ส่วนปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่ทำให้นักศึกษาเป็นผู้มีจิตอาสา ได้แก่ การสนับสนุนและช่วยเหลือทางสังคมและจากบุคคลต่างๆ จากหน่วยงานทางสังคม ได้จัดโครงการจิตอาสา หรือโครงการที่ช่วยเหลือสังคม เป็นต้น ทำให้นักศึกษาได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านั้น จากกิจกรรมจิตอาสาต่างๆ ทั้งภายในมหาวิทยาลัย และหน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัย ทำให้นักศึกษาเป็นผู้มีจิตอาสาเป็นคนดี มีศีลธรรม โดยพัฒนาจากการเป็นจิตอาสา ซึ่งลักษณะของจิตอาสาทั่วไปนั้น เป็นการทำงานโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นที่มาของจิตสำนึกของการเสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เอื้ออาทร ยินดีช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจไม่หวังผลตอบแทน มีเป้าหมายของการปฏิบัติคือประโยชน์ต่อส่วนรวมของสังคมและประเทศชาติ ในการพัฒนาความเป็นจิตอาสาที่ดีประกอบด้วย ๒ หลักการ ดังนี้

๑. ปัจจัยภายใน (เฉพาะตัว) เป็นการพัฒนาทางด้านกาย ใจ สำหรับด้านกายเป็นการช่วยเหลือด้านกำลังกาย ด้านกำลังทรัพย์ ด้านการเสียสละเวลา ด้านใจ เป็นการช่วยเหลือทางด้านสติปัญญา เป็นต้น
๒. ปัจจัยภายนอก (สังคม) เป็นการพัฒนาโดยการช่วยเหลือสังคม เพื่อสร้างจิตสำนึกของจิตอาสา ให้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่การทำงานอย่างลึกซึ้ง เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ได้ภารกิจที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ หลักพุทธธรรมที่จะนำมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ สังคหวัตถุ ๔ โดยวิธีการนำหลักธรรมมาผสมผสานกับกระบวนการพัฒนา ให้สอดคล้องกับกฎระเบียบข้อบังคับในสังคม หรือกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย เนื่องจากปัญหาและอุปสรรคที่พบในการพัฒนาจิตอาสา จะเป็นเรื่องของความพร้อมทางด้านจิตใจ ที่ขาดความอดทน อดกลั้น ความเมตตา และการบริหารจัดการของผู้บริหาร คณาจารย์ หรือผู้มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ เพื่อปลูกจิตสำนึกความเป็นจิตอาสาที่ดี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันนี้นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีความพร้อมในเรื่องของความเป็นจิตอาสา มีความสามารถ และมีคุณสมบัติความพร้อมในแต่ละภารกิจ แต่ยังคงขาดแรงบันดาลใจ แรงจูงใจ และบุคคลต้นแบบ เนื่องจากทุกภารกิจที่กระทำจะมีชั่วโมงกิจกรรมเสมอ ทำให้แยกไม่ออกว่า ทำเพื่อผลประโยชน์ หรือทำเพื่อสังคม ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักศึกษาหรือผู้ที่สนใจสามารถนำตัวแปรเหล่านี้ไปใช้ในการทำวิจัยเชิงทดลองเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะจิตอาสาที่แท้จริงให้นักศึกษาต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความฉบับนี้สำเร็จลงด้วยความเมตตากรุณาและอนุเคราะห์อย่างดีจากบุคคลผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย อาทิ คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญสำหรับข้อมูลในการสัมภาษณ์ และขอขอบคุณดีและประโยชน์ทั้งหลายจากบทความวิชาการนี้ ให้ผู้มีพระคุณทุกท่านที่เกี่ยวข้อง ได้มีความสุขความเจริญในธรรม.

เอกสารอ้างอิง

References

- ณัฐชุตตา สุภาพจน์. (๒๕๖๑). จิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร.
วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. ๑๓ (๑) : ๗๘-๘๘.
- ปิยนารถ อิมดี. (๒๕๕๙). จิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น. เอกสารประกอบการสอน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาการพัฒนชุมชน. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. ๑-๒.
- สุภารัตน์ คำเพราะ. (๒๕๕๙). การสร้างบัณฑิตจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่นผ่านรายวิชาศึกษาทั่วไป.
วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). ๖ (๓) : ๑๙๗-๒๑๒.
- ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร, ผศ.ดร.ดวงเพชร สมศรี, นายสมคิด เศษวงค์, กระบวนการพัฒนาจิตอาสาตามแนว
พระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕. หน้า ๑-๒.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. โลกเปลี่ยนคนปรับ หลุดจากกับดัก ขยับสู่ความเจริญ. (พิมพ์ครั้งที่ ๑). นนทบุรี : สำนักพิมพ์
กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, ๒๕๖๓. หน้า ๔-๕.
- Samphan Kongphonshap. (๒๕๖๐). An Application of Buddhadhamma in The Volunteer
Spilitual Works. Journal of Roi Kaensarn Academi. ๒ (๑) : ๑-๑๓.